

چکیده

بنابر عقیده صاحب‌نظران، از جمله شاخص‌های توسعه، میزان پیشرفت و تکامل حسابداری و نظارت مالی در کشورها خواهد بود. بهترین الگوی پیشرفت در این رشته، ارایه خدمات حسابداری و حسابرسی، در قالب شکل حرفه‌ای و بر اساس پشتوانه قانونی می‌باشد. اما این امر منجر به وجود آمدن ریسک قانونی جدیدی، به نام ریسک مسئولیت حرفه‌ای خواهد شد. این ریسک برای شکل مذکور و تک به تک اعضای آن، از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد زیرا اگر با آن، مقابله درست نشود می‌تواند اعتماد جامعه به حرفه را به خطر بیندازد، در حالی که بقا این مجموعه، در گرو همین اعتبار و اعتماد جامعه می‌باشد.

بیمه، از جمله بهترین مکانیسم برخورد با ریسک می‌باشد. بنابراین، بیمه مسئولیت حرفه‌ای می‌تواند در امر مدیریت ریسک حرفه‌ای افراد، از جمله حسابداران رسمی، کمک شایانی بنماید. به علت قانونی شدن ارایه خدمات حرفه‌ای در قالب جامعه حسابداران رسمی ایران و اهمیت و جایگاه بیمه در کمک به ارایه خدماتی با کیفیت و کارایی بالاتر، در این مقاله، سعی شده به روش علمی و با بیانی ساده، به این موضوع پرداخته شود.

بیمه مسئولیت حرفه‌ای حسابداران رسمی

● دکتر عبدالله خانی

نقش یا وظیفه بیمه

اصولاً وجود ریسک برای اکثر مردم، ایجاد ناراحتی و ضرر و زیان می‌نماید. بنابراین، به منظور دوری جستن از آسیب وارده و مخاطرات آن، منطقه حکم می‌کند تا افراد با ریسک برخورد معقولانه داشته باشند. در این رابطه، اصولاً پنج طریقه مقابله وجود دارد:

- ۱- اجتناب از ریسک.
 - ۲- نگهدار یا ابقاء ریسک.
 - ۳- انتقال ریسک به دیگران.
 - ۴- تسهیم ریسک.
 - ۵- کاهش ریسک.
- ۱- اجتناب از ریسک - به منظور اجتناب از ریسک باید از اقدامی که منجر به ایجاد آن می‌شود اجتناب ورزید. اما این روش یک تکنیک نامطلوب برای برخورد با آن

ریسکی که اغلب افراد یا موسسات با آن مواجه می‌باشند ناشی از رفتاری است که می‌تواند منجر به صدمات جانی و مالی به سایرین بشود. در حقیقت، ریشه این ریسک بخاطر مسئولیتی است که قانون و مقررات برای آنها وضع نموده است و بر مبنای آن، افراد را مسئول صدمات و خسارت به دیگران دانسته است.

بسیاری از مردم با خریدن بیمه شخص ثالث اتومبیل با ریسک مسئولیت ناشی از وسیله نقلیه در مقابل اشخاص ثالث، مقابله می‌کنند. اما بسیاری از آنها از این واقعیت بی‌خبر می‌باشند که سایر اقداماتشان که هیچ ربطی نیز با اتومبیل ندارد، می‌تواند ایجاد مسئولیت قانونی حتی با بار مالی و اعتباری بیشتری بنماید.

مسئولیت حسابداران رسمی، به خصوص مسئولیت رفتار حرفه‌ای آنها از اهمیت بالایی برخوردار خواهد بود. زیرا اولاً تعداد بالقوه زیان دیدگان ناشی از عملکرد نادرست شان نسبت به سایر حرفه‌ها از جمله پزشکان و وکلا بسیار بیشتر می‌باشد. هزاران سرمایه‌گذار یا اعتباردهنده می‌توانند زیان دیدگان ناشی از کوتاهی حسابداران رسمی در انجام وظایفشان باشد. ثانیاً هزینه، تنها موضوع مورد توجه در این زمینه نخواهد بود. این کوتاهی می‌تواند حسن شهرت وی و جامعه حرفه‌ای آن را که شرط بقا حرفه می‌باشد، به شدت به خطر بیندازد.

در این مقاله سعی شده، براساس مدیریت ریسک که یک رویکرد علمی برای مثله برخورد با ریسک‌های خالص ۱، از جمله ریسک خدمات حرفه‌ای حسابدار رسمی می‌باشد، بیمه مسئولیت حرفه‌ای حسابداران رسمی بیان شود.

خواهد بود. زیرا رشد و پیشرفت افراد و برنامه‌ها در یک محیط تجاری و اقتصادی، از جمله انجام خدمات حرفه‌ای، مستلزم انجام اقداماتی است که متضمن ریسک می‌باشد.

۲ - نگهداری یا ابقاء ریسک - پذیرفتن یا ابقاء ریسک از جمله عمومی‌ترین طریقه برخورد با ریسک می‌باشد. افراد با مجموعه‌ای از ریسک‌ها همراه می‌باشند و در اکثر موارد نیز به صورت آگاهانه یا ناآگاهانه و یا به صورت اجباری یا اختیاری هیچ‌گونه اقدامی برای مقابله با آن انجام نمی‌دهند.

این روش از جمله تکنیک‌های معقول برای برخورد با ریسک و در بسیاری از موارد بهترین راهکار می‌باشد. هر شخصی باید براساس حاشیه سود احتمال وقوع ریسک ۳ تصمیم بگیرد چه ریسکی را بپذیرد و از چه ریسکی اجتناب نماید یک زیان مالی توسط یک نفر، خانواده یا فامیل، قابل تحمل باشد اما باید توجه نمود اصولاً ریسک‌هایی که منجر به زیان نسبتاً کوچک می‌شود قابل تحمل یا نگهداری خواهند بود. در حالی که به خاطر ویژگی ذکر شده برای ریسک ناشی از مسئولیت حرفه‌ای حسابدار رسمی، عموماً می‌تواند متضمن زیان قابل ملاحظه‌ای باشد.

۳ - انتقال ریسک به دیگران - هد جینگ ۴ از جمله راه‌های انتقال ریسک می‌باشد. از طریق این فرایند یک نفر با ریسک تغییرات قیمت دارایی یا سهام خود با خریدن دارایی یا سهام دیگری که تغییرات قیمت آن بر عکس دارایی اول است، مقابله می‌نماید. بیمه. طریقه دیگر انتقال ریسک می‌باشد. در این رابطه، با پرداخت مبلغ ناچیز و مشخصی تحت عنوان حق بیمه ۵ از طرف یک نفر، نفر دوم یعنی شرکت بیمه و طبق قرارداد منعقد، تعهد می‌نماید در محدوده مشخصی زیان وارده به نفر اول

یا وارده از طرف وی به نفر سوم (شخص ثالث) را جبران نماید.

۴ - تسهیم ریسک - زمانی که ترتیب یا قرار مشخصی برای تسهیم زیان وجود داشته باشد، می‌توان شاهد تسهیم ریسک بود. شرکت‌های سهامی، نمونه‌ای در این زمینه می‌باشند زیرا زیان شرکت بین هزاران سهامدار تسهیم می‌گردد. بیمه نیز یک ابزار طراحی شده برای برخورد با ریسک از طریق تسهیم آن بین مجموعه‌ای از افراد یک گروه یا جامعه می‌باشد.

محاسبه حق بیمه نیز اصولاً بر مبنای مفهوم مذکور خواهد بود. به این صورت که گیرنده حق بیمه (متعهد) به کمک علم آمار و مشخصاً احتمالات، مقدار و احتمال وقوع ضرر و زیان را پیش‌بینی می‌کند این امر همانند برآورد عناصر تشکیل دهنده ریسک حسابرسی توسط حسابرس خواهد بود.

به عنوان نمونه فرض نمایید پیش‌بینی می‌شود ۱۰ نفر از ۲۰۰۰ نفر عضو شاغل و یا غیر شاغل جامعه حسابداران رسمی به علت وجود ریسک حسابرسی و ناشی از مسئولیت قانونی آنها با احتمال ۳۰٪ هر کدام بطور میانگین، متحمل ۴۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال بشوند. در این حالت، امید ریاضی این زیان برابر خواهد بود با ۱/۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال

همان‌گونه که مشاهده می‌شود زیان ۴۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال برای یک حسابدار رسمی می‌تواند رقم عمده‌ای باشد در حالیکه مبلغ ۶/۰۰۰/۰۰۰ ریال برای هر عضو، رقم ناچیزی خواهد بود.

۵ - کاهش ریسک - ریسک می‌تواند ابتدا از طریق ممانعت از وقوع آن یا تحت کنترل در آوردنش کاهش یابد. برنامه‌های امنیتی، همچون پلیس ۱۱۰، نصب دزدگیر و ... نمونه‌هایی از تلاش‌هایی است که به منظور ممانعت یا کاهش زیان وارده، به

مرحله اجرا درآمده است. به علت کنترل‌های از طرف شرکت بیمه بر روی خدمات حرفه‌ای ارایه شده توسط حسابدار رسمی، می‌توان ریسک خدمات حرفه‌ای را کاهش داد.

در بسیاری از موارد، امکان ممانعت از وقوع یا کاهش زیان وجود نخواهد داشت، زیرا شرط این موضوع، انجام ندادن اقداماتی، همچون ارائه خدمات حرفه‌ای است که متضمن ریسک می‌باشد. این امر نیز همان‌گونه که قبل از این بیان شد، یک کار غیر منطقی و غیر عملی خواهد بود.

راه دیگر کاهش زیان حاصله بکارگیری قانون اعداد بزرگ می‌باشد. به این صورت که براساس قانون اعداد بزرگ هر چه تعداد اعضا نمونه یا جامعه، در اینجا تعداد بیمه‌شدگان و یا زیان‌دیدگان و نیز طول مدت زمان انتخابی، بیشتر و بزرگتر باشد، بصورت معقولانه‌ای می‌توان زیان احتمالی وارده برای اعضا یک گروه را پیش‌بینی کرد. بنابراین، محاسبه حق بیمه متعلقه نیز دقیق‌تر خواهد بود. این روش، اساس کار بیمه می‌باشد.

لازم به یادآوری است تسهیم ریسک شکلی از انتقال ریسک و ممانعت از وقوع ریسک خواهد بود. زیرا در روش تسهیم، ریسک یک نفر به گروهی که وی عضو آن مجموعه، در اینجا تمام بیمه‌شدگان، منتقل خواهد شد و از طرف دیگر، ریسک تعدادی از افراد توسط مجموعه گروه، نگهداری یا ابقاء خواهد شد.

بنابراین تکنیک بیمه تمام روش‌های برخورد با ریسک با در بر خواهد داشت. در این صورت، بهترین راهکار مقابله با ریسک‌ها از جمله ریسک ناشی از ارایه انواع خدمات حرفه‌ای توسط حسابداران رسمی، تحت پوشش بیمه قرارداد آنها خواهد بود.

بیمه مسئولیت

این بیمه یکی از سه رشته آن در تقسیم‌بندی بر حسب موضوع به اموال، اشخاص و مسئولیت مدنی می‌باشد.^۶ بیمه‌نامه مذکور در شکل کلی خود و بر حسب نوع آن، مسئولیت قانونی افراد یا مؤسسات در مقابل سه دسته آسیب وارده از طرف وی، یعنی صدمات جانی^۷، خسارات به اموال^۸ زیان‌های مالی^۹ دیگران را تحت پوشش قرار می‌دهد.

معمولاً بخاطر متفاوت بودن ماهیت و اهمیت انواع ریسک‌های ناشی از مسئولیت‌های مدنی افراد، هر فرد (بیمه‌گذار)، از طریق انعقاد قرارداد بیمه برای هر کدام از موارد زیر با فرد دومی (بیمه‌گر) مسئولیت خود را در مقابل شخص سوم (ثالث)، تحت پوشش قرار می‌دهد:

۱- مسئولیت دارندگان وسیله نقلیه^{۱۰}

۲- مسئولیت کارفرما و غرامت کارکنان^{۱۱}

۳- مسئولیت عمومی^{۱۲}

۳- الف- مسئولیت فردی افراد^{۱۳}

۳- ب- مسئولیت مؤسسات تجاری و غیر تجاری^{۱۴}

از جمله استثنائات^{۱۵} تمام بیمه‌نامه‌های مذکور استثنای کردن و یا تحت پوشش قرار ندادن مسئولیت حرفه‌ای افراد می‌باشد. زیرا این ریسک اساساً متفاوت از ریسک‌های تحت پوشش بیمه‌نامه‌های مذکور می‌باشد. بنابراین، اغلب متخصصین و شرکت‌های بیمه آن را تحت عنوان جداگانه‌ای از زیر مجموعه بیمه‌های عمومی طبقه‌بندی می‌کنند.

بیمه مسئولیت حرفه‌ای حسابداران

رسمی

اصولاً امکان صدور این بیمه‌نامه فقط بعد از تشکیل جامعه حسابداران رسمی و تهیه و تدوین قوانین و مقررات لازم بوجود آمده است. زیرا در این زمان، امکان

بوجود آمدن تشکلی حرفه‌ای و ارایه وظایفی در این زمینه مهیا شده است. در نتیجه، مسئولیت حرفه‌ای برای اعضا و نیز همان‌گونه که در ادامه مشاهده خواهد شد شرایط لازم برای ارایه این بیمه‌نامه به معرض ظهور پیوسته است. از جمله شرایط بوجود آمده برای تشکلی حرفه‌ای مذکور موارد در زیر می‌باشد:

۱- مسئولیت خدمت به جامعه^{۱۶}.

۲- مجموعه‌ای پیچیده از دانش.

۳- استانداردهای ورود به حرفه^{۱۷} و رعایت آئین رفتار حرفه‌ای.

۴- نیاز به اعتماد جامعه.

بر این مبنا در ادامه و براساس مبانی نظری و حقوقی مربوط، روند طراحی قرارداد بیمه‌نامه مذکور ارایه خواهد شد.

اصولاً صدور این بیمه‌نامه بر اساس قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶ و بنابر پیشنهاد بیمه‌گذار (حسابدار رسمی)، قانون مدنی و سایر قوانین و مقررات مربوطه خواهد بود. طبق ماده ۳ قانون بیمه، در قرارداد بیمه باید امور ذیل بطور صریح قید شود:

۱- حادثه یا خطراتی که عقد بیمه به مناسبت آن به عمل آمده است.

۲- موضوع بیمه

۳- تاریخ انعقاد قرارداد

۴- ابتدا و انتهای بیمه

۵- اسم بیمه‌گر و بیمه‌گذار

۶- حق بیمه

۷- میزان تعهد بیمه‌گر در صورت وقوع حادثه

در ادامه هر کدام از بندهای مذکور بجز بند ۶ به علت بیان آن در قسمت تسهیم ریسک، توضیح داده خواهد شد.

ریسک ناشی از مسئولیت حرفه‌ای

حسابداران رسمی

حسابداران رسمی ارایه دهنده خدمات متنوعی می‌باشند که هر کدام از آنها می‌تواند متضمن خطراتی برای آنها

باشد. هر کدام از این ریسک‌ها می‌تواند منجر به مسئولیت قانونی آنها بشود. در این مورد اساسنامه (پیشنهادی) جامعه حسابداران رسمی خدمات اعضا را به خدمات تخصصی و حرفه‌ای و سایر خدمات مرتبط تقسیم کرده است. این تقسیم‌بندی به منظور تفکیک کردن وظایف آنها بر اساس آئین‌نامه اجرایی تبصره (۴) از سایر خدمات قابل ارایه توسط اعضا می‌باشد. طبق توافقی که بین حسابدار رسمی و شرکت بیمه به عمل خواهد آمد باید پوشش وظایف ارایه شده، مشخص گردد.

وظایف قانونی افراد حرفه‌ای از جمله حسابداران رسمی به دو قسمت تقسیم می‌شود (۱) انجام خدماتی که برای آن، استخدام^{۱۸} شده‌اند (وظایف قراردادی)^{۱۹} (۲) ارایه خدمات مطابق با استانداردهای رفتاری مناسب بر این اساس، سه نظریه مرسوم در ارتباط با طرح ادعای خسارت علیه حسابداران رسمی شکل گرفته است. نظریه‌های مذکور شامل نظریه نقض قرارداد^{۲۱} شبه جرم (روابط غیر قراردادی)^{۲۲} و نقض قوانین موضوعه^{۲۳} می‌باشد.

نظریه نقض قرارداد

این نظریه بر مبنای رابطه حقوقی بین حسابدار رسمی و مشتریان وی می‌باشد. این رابطه حقوقی در حقیقت، اساس مسئولیت‌ها و حقوق حسابدار را تعیین می‌کند. اساساً صاحبکار و اشخاص ثالث ذینفع، یعنی کسی که نه متعهد است و نه متعهد له اما به عنوان دارنده حقوق مشخص در قرارداد از آن نام برده شده یا منظور طرفین قرارداد بوده، می‌توانند طرح ادعای خسارت بخاطر نقض قرارداد از طرف حسابدار رسمی را بنمایند.^{۲۴} به هر صورت، متعهد در صورت عدم انجام تعهد

خود با انجام ناقص یا تأخیر در انجام آن ملزم به جبران زیان وارده به طرف دیگر قرارداد خواهد بود مگر آنکه ثابت کند عدم انجام تعهد یا موارد ذکر شده دیگر ناشی از قوه قاهره (فورس مازور) بوده است.^{۲۵}

نظریه شبه جرم (مسئولیت غیر قراردادی یا ضمان قهری)^{۲۶}

افراد معمولاً می‌توانند درگیر دو نوع خطا یا اشتباه، یعنی خطای عمومی^{۲۸} و خصوصی^{۲۹} بشوند. خطای عمومی، یعنی نقص قوانینی که بر روی روابط افراد و بقیه جامعه حاکم می‌باشد. این خطا را جرم^{۳۰} بشوند. خطای عمومی، یعنی نقص قوانینی که بر روی روابط افراد و بقیه جامعه حاکم می‌باشد. این خطا را جرم^{۳۱} می‌نامند. خطای خصوصی، به معنی تجاوز به حقوق دیگران می‌باشند و مسئولیت حاصله را مسئولیت مدنی می‌نامند. خطای خصوصی را شبه جرم نیز می‌نامند. شبه جرم، خود به دو نوع شبه جرم عمدی^{۳۲} و غیرعمدی^{۳۳} تقسیم می‌شود. شبه جرم‌های غیرعمدی ناشی از سهل‌انگاری (تقصیر)^{۳۴} و بی‌توجهی^{۳۵} می‌باشد.^{۳۶}

بیمه مسئولیت بندرت درگیر غرامت‌های قانونی ناشی از رفتار جرمانه یا شبه جرم با قصد می‌شود و اصولاً شبه جرم‌های غیر عمدی یعنی، سهل‌انگاری را پوشش می‌دهد زیرا بیمه مکانیسمی برای مقابله با ریسک می‌باشد و ریسک و حادثه اساساً در برگزیده اقدامی احتمالی یا غیرعمدی است. ارتکاب به شبه جرم این حق را به کسی که به حقوق وی تجاوز شده می‌دهد تا بخاطر خسارت وارده ادعای خسارت نماید. اقدام مذکور را اقدام مدنی^{۳۷} و مسئولیت فرد را مسئولیت مدنی وی می‌نامند.^{۳۸} مسئولیت مدنی به دو شاخه

قراردادها^{۳۰} رابطه حقوقی) و شبه جرم‌ها تقسیم می‌شود. آسیب دیدگان بر اساس مسئولیت مدنی افراد از جمله حسابداران رسمی و بر مبنای رابطه حقوقی یا قاعده شبه جرم‌ها می‌توانند ادعای خسارت ناشی از سهل‌انگاری آنها بنمایند. البته از دیدگاه حقوقی، فرایند طرح دعوا بر اساس رابطه حقوقی یا شبه جرم‌ها با همدیگر متفاوت خواهد بود.^{۳۹}

اگر چه دکترین‌های متعددی در رابطه با سهل‌انگاری بوجود آمده ولیکن بسط و توسعه اولیه آن از طریق حقوق عمومی بوده است. اصل اساسی حقوق عمومی این است که اغلب مردم در مقابل رفتار خود متعهد می‌باشند تا همانند یک فرد معقول^{۴۰} و محتاط^{۴۱} عمل نمایند.^{۴۲} به عبارت دیگر، سهل‌انگاری عبارت است از تخطی از وظایف قانونی در مورد آن میزان دقت که هر شخص صالحی در شرایط مشابه آنچه به خسارت می‌انجامیده اعمال می‌کرد. در مورد وظایف تخصصی و حرفه‌ای ذکر شده در قبل برای حسابداران رسمی، سهل‌انگاری عبارت است از انجام ندادن وظایف بر طبق استانداردهای حرفه‌ای و آئین رفتار مذکور خواهد بود.^{۴۴} رعایت این موارد را برای وظایف تخصصی و حرفه‌ای حسابدار رسمی ماده ۴ آئین نامه اجرایی تبصره (۴) قانون استفاده از خدمات تخصصی و حرفه‌ای حسابداران ذیصلاح به عنوان حسابدار رسمی - مصوب ۱۳۷۹ هیئت وزیران - بصورت صریح درخواست کرده است.

نظریه عدم رعایت قوانین موضوعه

حسابداران رسمی باید قوانین و مقررات مشخصی را در ارائه خدمات تخصصی و حرفه‌ای رعایت بنمایند. مهم‌ترین این قوانین و مقررات شامل آئین نامه اجرایی

تبصره (۴) قانون استفاده از خدمات تخصصی و حرفه‌ای حسابداران ذیصلاح به عنوان حسابدار رسمی مصوب ۱۳۷۹ هیئت وزیران - اساسنامه جامعه حسابداران رسمی ایران و رهنمودها، استانداردها و آئین رفتار حرفه‌ای تدوین شده توسط سازمان حسابرسی می‌باشند.

موضوع بیمه

از جمله مورد دیگر درخواست شده طبق ماده ۳ قانون بیمه - مصوب ۱۳۱۶ - موضوع بیمه می‌باشد. طبق ماده ۴ قانون مذکور موضوع بیمه ممکن است مال باشد اعم از عین یا منفعت یا هر حق مالی یا هر نوع مسئولیت حقوقی مشروط بر این که بیمه‌گذار نسبت به بقای آنچه بیمه می‌دهد ذینفع باشد و همچنین ممکن است بیمه برای حادثه یا خطری باشد که از وقوع آن، بیمه‌گذار متضرر می‌گردد.

همان گونه که قبلاً بیان شد، بیمه‌های مسئولیت، مسئولیت حقوقی یا قانونی افراد را شامل خواهد بود. از طرف دیگر این بیمه‌نامه‌ها سه آسیب یعنی صدمه جانی، خسارت به اموال و زیان مالی اشخاص ثالث را پوشش می‌دهد. اما بیمه مسئولیت حرفه‌ای حسابداران رسمی اصولاً فقط پوشش دهنده زیان آسیب مالی^{۴۵} به صاحبکار و سایرین خواهد بود.

پوشش فقط آسیب مالی توسط این بیمه‌نامه به این علت می‌باشد که اولاً آسیب احتمالی وارده از طرف خدمات ارائه شده توسط حسابداران رسمی به اشخاص ثالث، عموماً زیان مالی می‌باشد. ثانیاً استثناء کردن صدمه جانی و خسارت به اموال، یک طریقه کارا برای جلوگیری از همپوشانی قراردادهای بیمه با همدیگر خواهد بود زیرا می‌توان در قالب بیمه‌نامه‌های مسئولیت فردی یا فعالیت تجاری افراد و موسسات آنها را پوشش داد. اما اگر بیمه‌نامه‌های مذکور

پوشش مسئولیت حرفه‌ای را نداشته باشد می‌توان با پرداخت حق بیمه بیشتر آنها را نیز پوشش داد.

علاوه بر استثناعات مرسوم در بیمه‌نامه‌های مسئولیت^{۴۶}، استثنائات مشخص این بیمه نامه شامل موارد زیر خواهد بود:

۱- خسارت کیفری و جزای
۲- مسئولیتی که در قرارداد پذیرفته شده است.

۳- وقایع گزارش شده به بیمه‌گر قبلی.

۴- ادعای خسارتی که یک بیمه‌گذار در مقابل بیمه‌گذار دیگری مطرح کرده است.

۵- مشاوره سرمایه‌گذاری توسط حسابدار رسمی چون در حیطه تخصص حسابدار نیست.

بنابراین، در اینجا موضوع بیمه عبارت خواهد بود از بیمه مسئولیت مدنی حرفه‌ای بیمه‌گذار در قبال اشخاصی که به علت سهل‌انگاری (تقصیر) در وظایف حرفه‌ای وی دچار آسیب مالی شده‌اند.^{۴۷}

ابتدا و انتهای بیمه، تاریخ انعقاد آن و میزان تعهد بیمه‌گر در صورت وقوع حادثه

اولین نکته‌ای که در این مورد مطرح می‌شود نحوه تأثیر زمان وقوع حادثه بر روی نافذ شدن تعهد بیمه‌گر خواهد بود. از جمله تفاوت‌های مسئولیت قانونی حرفه‌هایی همچون حسابداران رسمی و وکلا با مسئولیت‌های حرفه‌ای دیگر، همچون پزشکان در این است که آسیب وارده از طرف گروه اول اصولاً بعد از اتمام قرارداد کاری آنها با صاحبکار خود بوقوع می‌پیوندد. به عنوان نمونه، یک سهامدار پس از انتشار گزارش حسابرس و بر مبنای آن دست به خرید سهام شرکت خواهد زد. اما مسئولیت حسابدار رسمی با سایر حرفه‌های گروه اول نیز متفاوت خواهد بود

زیرا مسئولیت وی ممکن است سال‌ها بعد از اتمام قرارداد با صاحبکار چه به علت اتخاذ تصمیم بر مبنای گزارش وی و چه به علت مشخص شدن آسیب وارده در آن سال‌ها تسری پیدا کند. در صورتی که شکل

مرسوم بیمه‌نامه یعنی، فرم پرداخت خسارت‌های واقع شده در مدت اعتبار بیمه‌نامه^{۴۸} بکار برده شود بیمه‌گر ممکن است سال‌ها بعد از اتمام مدت قرارداد بیمه مجبور به پرداخت خسارت بشود. زیرا بر اساس این شکل بیمه‌ای آسیب‌های بوقوع پیوسته در طول مدت بیمه‌نامه و جدای از زمان طرح دعوا برای آن از طرف زیان دیده قابل پرداخت خواهد بود. برای جبران این نقیصه، شکل دوم بیمه‌نامه تحت عنوان

فرم اعلام خسارت،^{۴۹} طراحی شده است. در این نمونه، آسیب‌های وارده که در طی مدت بیمه‌نامه برای آنها از طرف زیان دیده طرح دعوا شده و از طرف بیمه‌گذار به اطلاع بیمه‌گر رسیده قابل پوشش خواهد بود^{۵۰} البته تاریخی نیز تحت عنوان تاریخ قابل پوشش وقایعی که بعد از آن تاریخ بوقوع پیوسته^{۵۱} در نظر گرفته می‌شود. طبق ماده ۳۵ قانون بیمه که ناظر بر اجازه گذاشتن هر شرط در قرارداد بیمه‌نامه می‌باشد، در ایران نیز این گونه عمل نمود.

علاوه بر این، بخاطر نامحدود بودن مدعیان درخواست خسارت، در این بیمه‌نامه و همانند سایر بیمه‌نامه‌های مسئولیت، حداکثر خسارت قابل پرداخت برای هر طرح دعوا^{۵۲} و حداکثر جمع خسارت قابل پرداخت در طی دوره^{۵۳} تعیین خواهد شود.

همچنین، باید دقت نمود چون در این بیمه‌نامه همانند سایر بیمه‌نامه‌های مسئولیتی، پوشش مسئولیت حقوقی یا قانون افراد تحت پوشش قرار می‌گیرد. بنابراین، حداکثر خسارت قابل پرداخت،

معادل مبلغ تعیین شده توسط مراجع قضایی و با در نظر گرفتن سقف پرداخت در نظر گرفته شده در بیمه‌نامه خواهد شد و در صورت لزوم هزینه‌های دفاع از بیمه‌گذار را نیز پوشش می‌دهد.

بیمه شده^{۵۴}

علاوه بر بیمه شدن کسانی که نام آنها در قرارداد آمده است اغلب بیمه‌نامه‌های مسئولیت حرفه‌ای حسابداران رسمی، کارکنان^{۵۵} مدیران^{۵۶}، شرکا،^{۵۷} سهامداران و کارکنانی که دخیل در خدمات حرفه‌ای ارائه بوده‌اند را نیز تحت پوشش قرار می‌دهند. همچنین وارث^{۵۸} و وصی^{۵۹} و نمایندگان قانونی بیمه شده^{۶۰} معمولاً تحت پوشش قرار می‌گیرند. زیرا یک حسابدار رسمی می‌تواند شخصاً نیز مسئول اشتباهات حرفه‌ای خود بشود. حال اگر حسابدار رسمی بمیرد یا ورشکسته شود یا فاقد صلاحیت حرفه‌ای^{۶۱} بشود مدعی یا خواهان ممکن است قادر به طرح درخواست خسارت بر علیه وارث، وصی، مدیر یا نمایندگان قانونی وی بشود.

کنترل زیان

شاخص‌هایی که حسابداران رسمی می‌توانند به منظور کاهش در تکرار وقوع^{۶۲} و شدت زیان‌های ناشی از مسئولیت حرفه‌ای ایشان بکار ببرند، به شرح زیر خواهد بود:
۱- تهیه نموده توافقنامه یا مدارک مشابه، به منظور مشخص کردن حقوق و مسئولیت‌های طرف‌های قرارداد حسابدار رسمی در هنگام تغییرات بوجود آمده در روابط حاکم بین آنها. به عنوان نمونه، اگر گزارش حسابدار رسمی از یک گزارش حسابرسی به گزارش مربوط به سایر خدمات تغییر یابد این تغییر باید بر روی کاغذ آورده شود. این مدرک به منظور طرح دفاعیه برای حسابدار و شرکت بیمه، مهم

خواهد بود زیرا استانداردهای مرتبط با کار حسابرسی با استانداردهای سایر خدمات حرفه‌ای می‌تواند متفاوت باشد.^{۶۴}

۲- در بسیاری از ایالت‌های آمریکا آموزش مستمر برای تمدید گواهی کار حرفه‌ای حسابداران رسمی لازم می‌باشد. همچنین، به منظور جلوگیری از وقوع زیان باید به آنها پیشرفت‌های در حرفه را به خصوص، آنهایی که بر روی استانداردهای حرفه‌ای تأثیرگذار می‌باشد، آموزش داد.^{۶۵}

۳- تهیه نمودن استانداردها و رهنمودهای درون‌سازمانی^{۶۶} و قرار دادن در معرض دید کارکنان مؤسسه همچنین، در صورت نیاز و به منظور رسیدگی بیشتر، تهیه نمودن یک دستورالعمل کنترل کیفیت درون‌سازمانی برای این منظور.

۴- اجتناب از شرایطی که مستلزم تضاد منافع برای حسابدار رسمی می‌باشد. همچنین، دوری جستن از ارتباطاتی که استقلال وی را به مخاطره می‌اندازد.

تخصصی شدن در ارائه خدمات مختلف حرفه‌ای به منظور کاهش یا کنترل شرایط مخاطره‌آمیزی که می‌تواند ایجاد مسئولیت حرفه‌ای برای ایشان بنماید. همچنین همانند پزشکان، مشاوره کردن با همکاران و ارجاع دادن مشتریان به متخصصان مربوط برای موضوعاتی که صلاحیت لازم در این زمینه را ندارند.

در پایان اینکه موارد دیگری همچون، بیمه‌گذار و بیمه‌گر، محدوده جغرافیایی و ... نیز در صدور این بیمه‌نامه در نظر گرفته خواهد شد. به این موارد، از یک طرف و بطور مشخص، قانون بیمه - مصوب ۱۳۱۶ - پرداخته و از طرف دیگر در کتب بیمه‌ای و به زبان فارسی نیز عموماً آنها توضیح داده شده است. به همین خاطر، در این

مقاله فقط موضوعاتی بیان شده که اولاً نیاز به آگاهی از آنها از طرف حسابداران رسمی بوده و ثانیاً در منابع مذکور ظاهراً تا حال حاضر بیان نشده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

موضوع مسئولیت افراد در ارتباط مستقیم با قانون می‌باشد. هر چقدر جامعه‌ای قانونمندتر باشد مسئولیت قانونی در آن گسترده‌تر و روابط افراد حقیقی و حقوقی با همدیگر مشخص‌تر و شفاف‌تر خواهد بود.^{۶۷} با تصویب قانون تشکیل قانون تشکیل سازمان حسابرسی - مصوب ۱۳۷۲ مجلس شورای اسلامی - و الزام تدوین رهنمودهای حسابداری و حسابرسی توسط آن، سنگ بنای این امر برای وظایف حسابداران و حسابرسان گذاشته شد.

با تلاش و همت صادقانه مجموعه سازمان حسابرسی و دانشگاه‌ها رهنمودها و استانداردهای مذکور تهیه گردید و در نهایت، لازم الاجرا شد. این، دومین مرحله فرایند تدوین قوانین و مقررات در زمینه قانونمند شدن فعالیت حسابداران و حسابرسان بود.

البته در طی این مدت، شرایط محیطی عملی شدن این امر بوجود آمد. زیرا از یک طرف، سازمان مذکور منابع درسی و آموزشی لازم در این زمینه را تهیه نمود. از طرف دیگر، دانشگاهیان، آنها را تدریس نمودند و فارغ‌التحصیلان نیز آموخته‌های خود را در عمل بکار بردند.

با آماده شدن شرایط حاکم بر محیط حسابداری، یعنی شرایط اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، مرحله سوم، یعنی ایجاد تشکیلی قانونی و حرفه‌ای بوجود آمد. این امر منجر به تصویب قانون

استفاده از خدمات تخصصی و حرفه‌ای حسابداران ذی‌صلاح به عنوان حسابدار رسمی - ۱۳۷۲ مجلس شورای اسلامی - مصوب ۱۳۷۹ هیئت وزیران و سایر مقررات در این زمینه، از جمله اساسنامه جامعه و غیره ... شد.

نتیجه این فرایند بوجود آمدن مسئولیت قانونی حسابداران رسمی در قالب تشکیلی مذکور بوده است. از طرف دیگر، حسابداران رسمی و تشکیلی آنها یکی از مهم‌ترین دوران حیاتی خود را پشت سر می‌گذارند، زیرا دوران جدیدی برای افزایش جلب اعتماد جامعه ایرانی، از جمله، سرمایه‌گذاران، اعتبار دهندگان و ... بوجود آمده است. بنابراین، لازم است به صورت علمی با ریسک‌های حرفه‌ای خود، یعنی از طریق مدیریت ریسک، برخورد نمایند تا نه تنها به تنهایی دچار آسیب نشوند بلکه جامعه حسابداران رسمی نیز از آفت‌های آن همچون، کاهش یا سلب اعتماد گروه‌های ذکر شده دور بماند.

از جمله بهترین ابزار کنترل و مدیریت این ریسک همانند کشورهای پیشرفته بکارگیری ابزار بیمه در این زمینه خواهد بود، بنابراین، پیشنهاد می‌شود، در این زمان که در شرایط تهیه بیمه‌نامه مسئولیت حرفه‌ای بوجود آمده، مسئولین جامعه حسابداران رسمی ایران، همانند سازمان‌های دیگر، همچون سازمان نظام پزشکی و نظام مهندسی ساختمانی، از طریق تشویق یا الزام اعضا و در قالب اساسنامه یا سایر آئین‌نامه‌ها شرایط تهیه بیمه‌نامه‌های مسئولیت عمومی از جمله مسئولیت حرفه‌ای آنها را بوجود آورد. برای این امر همانند سازمان‌های مذکور جامعه حسابداران رسمی می‌تواند با

شرکت‌های بیمه توافق نامه مناسب منعقد نمایند تا شرایط صدور آن و در صورت امکان، بهره‌گیری از تخفیفات گروهی برای اعضا را بوجود آورد.

فهرست برخی از منابع و مأخذ

- ۱- آیین‌نامه اجرایی تبصره (۴) قانون استفاده از خدمات تخصصی و حرفه‌ای حسابداران ذیصلاح به عنوان ۲- حسابدار رسمی - مصوب ۱۳۷۲، بهار ۸۰، فصلنامه مالیات، شماره مسلسل ۳۱
- ۲- آلن پاول، بیمه‌های مسئولیت، ترجمه علی‌اکبر ریس، بیمه مرکزی ایران، ۱۳۸۱
- ۳- ارباب سلیمانی، عباس، اصول حسابرسی، جلد ۱ و ۲، سازمان حسابرسی، تهران، ۱۳۷۵
- ۴- اساسنامه جامعه حسابداران رسمی ایران و آیین‌نامه تعیین صلاحیت حسابداران رسمی و چگونگی انتخاب آنان (متن پیشنهادی)، حسابرس، شماره ۲۰، تابستان ۱۳۸۲
- ۵- جعفری تبار، حسن، مؤلیت مدنی سازندگان و فروشندگان کالا، چاپ اول، نشر دانش، تهران، ۱۳۷۵
- ۶- خانی، عبدالله، جزوه اصول بیمه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان، ۱۳۸۱
- ۷- کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی (ضمان قهری - مسئولیت مدنی)، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ ۳، ۱۳۷۰
- ۸- کمیته فنی، استانداردهای حسابرسی، سازمان حسابرسی، تهران، ۱۳۷۷
- ۹- کمیته تدوین رهنمودهای حسابداری، رهنمودهای حسابداری، سازمان حسابرسی، تهران، ۱۳۷۷
- ۱۰- مدیریت آموزش و انتشارات، بیمه مرکزی ایران، مجموعه قوانین بیمه، چاپ پنجم، ۱۳۸۱
- ۱۱- محمود صالحی، جانعلی، حقوق زیان‌دیدگان و بیمه شخص ثالث، انتشارات دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۷۲
- ۱۲- نمودار جامعه حسابداران رسمی ایران، حسابرس، شماره ۱۱، تابستان ۱۳۸۰
- ۱۳- Huebner S.S., Kenneth Black, Jr., and Robert S. Cline. Property and Liability insurance, Prentice Hall, 1995.

پاورقی

۱- اصولاً بیمه راه مقابله با ریسک خالص (Pure risk)، یعنی ریسکی که فقط متضمن زیان یا عدم

زیان خواهد بود، می‌باشد. در مقابل ریسک مذکور ریسک سوداگرانه (speculative risk) وجود دارد که متضمن سود و زیان است.

- ۲ - خان، ۱۳۸۱
- ۳ - margin for contingencies
- ۴ - hedging
- ۵ - premium
- ۶ - محمود صالحی، ۱۳۷۲
- ۷ - bodily injury
- ۸ - property damages
- ۹ - financial loss
- ۱۰ - automobile liability policy
- ۱۱ - employers liability and workers compensation policy
- ۱۲ - general liability policy
- ۱۳ - personal liability policy
- ۱۴ - commercial liability insurance
- ۱۵ - exclusion
- ۱۶ - ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره (۴) قانون استفاده از خدمات تخصصی و حرفه‌ای حسابداران ذیصلاح به عنوان حسابدار رسمی اعلام می‌دارد: به منظور اعمال نظارت مالی بر واحدهای تولیدی، بازرگانی و خدماتی و همچنین حصول اطمینان از قابل اعتماد بودن صورت‌های مالی و واحدهای مزبور در جهت حفظ منافع عمومی، صاحبان سرمایه و دیگر اشخاص ذینفع، اشخاص ذینفع، اشخاص حقیقی و حقوقی... از خدمات تخصصی و حرفه‌ای حسابداران رسمی شاغل و موسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران استفاده خواهند نمود.
- ۱۷ - ماده ۲ آیین‌نامه صلاحیت حسابداران رسمی و چگونگی انتخاب آنان (متن پیشنهادی): حسابداران رسمی باید دارای شرایط زیر باشند: ج - حسن شهرت به رعایت موازین شرعی و اجتماعی و... ه - داشتن مدرک تحصیلی حداقل کارشناسی (لیسانس) در رشته حسابداری یا... و - داشتن حداقل شش سال سابقه کار حسابرسی تمام وقت... ز - موفقیت در آزمون‌های مهارت حسابداری و حسابرسی و...
 - ۱۸ - Hire
 - ۱۹ - Contrual duty
 - ۲۰ - Tort_related duty
 - ۲۱ - Breach of contract
 - ۲۲ - Tort
 - ۲۳ - Statutory violation
 - ۲۴ - ارباب سلیمانی، ۱۳۷۵
 - ۲۵ - محمود صالحی ۱۳۷۲، بر اساس قانون مدنی ایران مواد ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۹
 - ۲۶ - جعفری تبار، ۱۳۷۵
 - ۲۷ - ریس، ۱۳۸۱
 - ۲۹ - public wrong

- ۳۰ - private wrong
- ۳۱ - crime
- ۳۲ - intentional
- ۳۳ - unintentional
- ۳۴ - negligce
- ۳۵ - carelessness
- ۳۶ - Vaughan 1999
- ۳۷ - civil action
- ۳۹ - مواد ۱ و ۱۲ قانون مدنی
- ۴۰ - جعفری تبار، ۱۳۷۵
- ۴۱ - reasonal
- ۴۲ - prudent
- ۴۳ - vaughan, 1999
- ۴۴ - ارباب سلیمانی، ۱۳۷۵
- ۴۵ - financial harm

۴۶ - مواردی همچون خسارات ناشی از قصد و عمد بیمه‌گذار و کارکنان وی، ناشی از تشعشعات اتمی، ناشی از عدم‌النفع، ناشی از شرایط فورس ماژور و... نمونه‌هایی از سایر استثنائات می‌باشد. ۴۷ - در این رابطه، مقررات پول‌شویی انگلیس، حسابدار رسمی را قانوناً موظف به داشتن بیمه‌نامه کذکور نموده، در غیر این صورت، جرم تلقی خواهد شد.

- ۴۷ - occurrence form
- ۴۸ - claims-made form
- ۴۹ - Vaughan 1999
- ۵۰ - retroctive date
- ۵۱ - per claim lhmit
- ۵۲ - aggregation limit
- ۵۳ - who is insured
- ۵۴ - officers
- ۵۵ - directors
- ۵۶ - partners
- ۵۷ - heirs
- ۵۸ - executors
- ۵۹ - legal reprentative
- ۶۰ - incapacitated
- ۶۱ - طبق بند ۳ از ماده ۲۴ اساسنامه پیشنهادی، شرکا موسسه حسابرسی در ارتباط با فعالیت‌های موسسه، مسئولیت تضامنی دارند. همچنین، طبق ماده ۵۹، چنانچه دارایی‌های موسسه برای جبران خسارات کافی نباشد شرکا موسسه متضامناً مسئولیت تأدیبه مانده خسارت را بر عهده دارند
- ۶۲ - loss control
- ۶۳ - severity
- ۶۴ - engagement letters
- ۶۵ - این امر تأکیدی بر ماده ۲۳ اساسنامه پیشنهادی جامعه حسابداران رسمی ایران خواهند بود.
- ۶۶ - guideines in- house
- ۶۷ - کاتوزیان، ۱۳۷۰